

RADNÓTI MIKLÓS NAPLÓ

Szöveggondozás, utószó, jegyzetek
FERENCZ GYŐZŐ

Radnóti Miklós portréjának eredetije az MTA KIK
Kézirattárának tulajdona (Ms 2677/87).
Fotó: Rédner Miklós és Gutmann Márta, 1935. augusztus

Szöveggondozás, utószó, jegyzetek © Ferencz Győző, 2018

AUGUSZTUS 6. VASÁRNAP

7.55-kor indul a vonat Bécs felé az Estről. Éjjel fél egykor felírtam az ébresztőtáblára, hogy 6-kor keltsenek. $\frac{3}{4}$ 7-kor ver fel Fanni rémulten. Arcunkra csapunk egy kis vizet, felöltözünk, bedobáljuk a szerteheverő holmit a kis útitáskába. 7.10-kor dörömből ijedten a szolga. Hétkor kel csak vasárnap, ha nem szólnak neki, s most látta csak a kiírást. Nem baj, vigye csak a csomagokat, megyek taxiért. Kétnapos szakállam van, holnap már fésülhetem.

Az Esten Gyula rohangál izgatottan, gyerünk, mert elfoglalják a helyeinket. A fürkében hárman ülnek már, két fiú és egy fiatal lány, barna pulóverén sárgával körbehímezett jelmondat: „Mauvaise tête et bon coeur.”²¹⁶ A betűkből font koszorú közepén ötágú csillag. Barátságosak, cigarettát és csokoládét cserélünk. Strasbourg előtt szállnak le, s innen Bécsig négyen utazunk Gyuláékkal. Éjjel felváltva alszunk, a függönyöket lehúzzuk, a világítást kékre kattintjuk át. A német állomásokon gyakran benyitnak, s visszahúzódnak mindig. Két óra körül hallom a kiabálást: Ember, itt csak négyen vannak, ebben a sötétben. Majd *szólunk* a kalauznak (der Schaffner!), az elintézi! De a kalauz, úgy látszik, nincs a közelben, mert nem jönnek vissza. Kimosolygok az erdős, holdvilágos tájra. A franciák felgyűjtják a villanyt, köszönnek, és leülnek a felriadók helyére, ezek a kalauzt keresik. Reggel Bécsben újra vesztegelünk, már az érkezésnél késésünk volt, most ráadást adnak.

Strasbourgban egy török szólít meg, és rám bizza a barátját, aki csak törökül beszél, Budapestig jön, s onnan továbbutazik Bukarestbe. Legyek segítségére az átszállásoknál, mert egyedül marad, ő ti. csak Münchenig jön velünk. De egy útitárs, aki velük egy fürkében ül, vállalja a gyámolítást. Aztán kosztolányisdit játszunk²¹⁷ sétálva a vonat előtt.

²¹⁶ Nehéz természetű, de jószívű. Francia közmondás.

²¹⁷ Utalás Kosztolányi *Dezső Esti Kornél* (1934) című novellaciklusának Hetedik fejezetére, amelyben Esti Kornél egy vonaton Kücsüknak, a török lánynak török eredetű magyar szavakat sorol fel.

Gyula lelkesen ugrik fejest a rokon szavaktól csillogó tavacska-bába, tavacska csak, mert alig-alig jut hirtelen eszünkbe egy-egy szó. Mészöly Gedeon professzorunk ingatná a fejét, ha hallaná. Gyöngy – görgetjük, búza – húzzuk, de a török is alaposan segít. Nyelvész? – kérdezem. Nem az, de háromszor járt már Budapesten, és ismeri a játékot. Egy mondatnyi szörnyű gorombaságot is kibök kitűnő kiejtéssel. Egy német nő utazik velünk Bécstől, a határnál kiderül, hogy történelmi útlevele van, csehszlovák.²¹⁸ A németeket újra a pénz érdekli. Nekünk nincs, a nőnek 12 márkája van. Mutatni. Egy tízmárkás bankót mutat és aprópénzt. Hű, bankjegyet nem lehet kivinni, mondja a vámtiszt. Igyon egy kávét az étkezésben, és váltsa fel, különben itt kell hagynia. A nő ijedten és csodálkozva kávézni vonul.

S a folyosón felharsan az első magyar mondat: két darab poggyász Győrig *van feladva*.

A magyar tiszt megnézi az útleveleket, megkérdezi, van-e vámolnivaló. Semmi. Tiszteleg és kimegy.

Itthon. Lerakodom, és megyek borotválkozni. Mikor visszajövök, Fanni sír. Lujzától²¹⁹ tudta meg, hogy Zsuzsu elpusztult, szegényke. Tizenegy év az életünkből, akkor kapta Fanni, öklömnnyi kölyök volt, mikor a szerelmünk kezdődött. A tacsói kor végső határáig élt szegény, és mégis, mégis. Boldog élete volt, az isteneiben nem csalódott, csak egy-egy hústalan és csonttalan ebéd keserítette, de mégis, mégis. Okos, nyugodt, hűséges és makacs barát volt, bűbájos játékos kölyök és drága öreg, bölcs öregasszony. Kölyök volt még,

²¹⁸ Az 1938. szeptember 29-én a Németország, Olaszország, Franciaország és Nagy-Britannia által aláírt *müncheni egyezmény* értelmében Csehszlovákia köteles volt átengedni szudéta területeket Németországnak. 1938. november 2-án a Németország és Olaszország által hozott első bécsi döntés értelmében *Magyarországhoz* csatolták a *Felvidék* déli részét, amely a trianoni békeszerződést követően, 1920. június 4-től Csehszlovákiához került. Szlovákia 1939. március 14-én kiáltotta ki függetlenségét. Ugyanekkor a szintén Csehszlovákiához tartozó Kárpát-Ukrajna is bejelentette függetlenségét. 1939. március 15-én Hitler hadserege megszállta Cseh- és Morvaországot, amely német protektorátus alá került. Ezzel megszűnt a független Csehszlovák Köztársaság.

²¹⁹ Radnótiék bejárónője. Vezetékneve nem ismert.

egyszer az Istenhegyen²²⁰ beleszagolt egy szarvasbogárba, s az belecimpaszzkodott két szarvával csillogó két orrlikába. Rázta rémülten a fejét, fülei csattogtak.

S ahogy állt, öreg állat a napon, hasig a meleg vízzel teli la-vórbán, s Fanni szappanozta – s aztán nagy nyögdecselés-sel belefeküdt a vízbe, elpilledt, úgy kellett kiemelni, aprókat morgott, elfeküdt volna benne órákig. S hogy sikoltozott, mikor hazajöttünk...

Istenhegy. Nem szalad elénk, nem visong, a ház is kopot-tabb lett nélküle.

ITTHON, AUGUSZTUS 8. KEDD

Könyvek Párizsból: Victor Hugo: *Poésie* (a Delagrave-féle antológia), V. H.: *Les Châtiments* (egy fr.-ért vettem a Clignancourt-on);²²¹ Apollinaire: *Le Flâneur des deux Rives*; A.: *L' Hérésiarque et Cie*, Jeanine Moulin: *Manuel poétique d'Apollinaire*; André Billy: *Apollinaire vivant*; A. Billy: *Intimités littéraires*; Aragon: *Traité du Style*; Marcel Sauvage: *A soimême accordé* (versek 1915–1930); M. S.: *Premier manifeste du vitalisme*;²²² Robert Gaillard: *Le choix vitaliste*; Pierre Loiselet: *Le vitalisme contre les Petits Pères du Sénat*; Max Jacob: *Ballades*; Cocteau: *Opium*; Philippe Soupault: *Poésies complètes 1917–1937*; Audiberti: *Races des Hommes*; Jules Supervielle: *Les amis inconnus*; Paul Éluard: *L'amour, La Poésie*; Louis Gillet: *Paris*; René Ghil: *La tradition de la Poésie*

²²⁰ Budapest XII. kerületének része. Gyarmati Fanni apja, Gyarmati Dezső az 1910-es évek elejétől tavasztól ősziig tulajdonosától kibérelte a Diana út 15/b szám alatti házat, és itt lakott családjával. A házat azóta lebontották. Radnóti verseiben név szerint is megörökítette a helyszínt: *Szerelmes vers az Istenhegyen* (1933), *Istenhegyi kert* (1936).

²²¹ Bolhapiac Párizs 18. kerületében, a Porte de Clignancourt metróállomás közelében.

²²² Filozófiai nézet, amely szerint az élet jelenségei nem vezethetők le a fizikai és kémiai törvényekből, hanem létezik egy ún. életerő. Az antikvitástól Henri Bergsonig számos képviselője van. Az irodalmi vitalizmus ezt a nézetet adaptálja esztétikai kategóriákra.

scientifique; Bölöni György: *Az igazi Ady* (cserepéldány).²²³
S nem tudom már hova tenni őket.

²²³ Radnóti Miklós könyvtára a második világháború végén, 1945 tavaszán nagyrészt megsemmisült, a Párizsban vásárolt könyvek sem maradtak fenn. Ahol a konkrét kiadás könyvészeti adatait nem lehet megadni, ott a cím szögletes zárójelben közölt magyar fordítása után a mű első megjelenésének évszáma szerepel.

Victor Hugo: *Poésie [Költemények]*. Paris, Librairie Delagrave, 1930.

Victor Hugo: *Les Châtiments [Fenyítések, versek, 1853.]*

Apollinaire: *Le Flâneur des deux Rives [A két part kószálója, úti jegyzetek, 1918.]*

Apollinaire: *L'Hérésiarque et Cie [A szektaalapító és Tsai, elbeszélések, 1910.]*

Jeanine Moulin: *Manuel poétique d'Apollinaire [Apollinaire költészetének kézikönyve, tanulmány]*. Bruxelles, Les Cahiers du Journal des Poètes, 1939.

André Billy: *Apollinaire vivant [Az élő Apollinaire, esszé]*. Paris, Éditions de la Sirène, 1923.

André Billy: *Intimités littéraires [Irodalmi barátságok, esszé]*. Paris, Flammarion, 1932.

Louis Aragon: *Traité du Style [Értekezés a stílusról, esszé]*. Paris, Gallimard, 1939.

Marcel Sauvage: *A soi-même accordé [Összhangban önmagammal, versek]*. Paris, Denoël, 1938.

Marcel Sauvage: *Premier manifeste du vitalisme [A vitalizmus első kiáltványa, esszé]*. Paris, René Debresse, 1939.

Robert Gaillard: *Le choix vitaliste [A vitalista alternatíva, esszé]*. Paris, René Debresse, 1939.

Pierre Loiselet: *Le vitalisme contre les Petits Pères du Sénat [A vitalizmus a honatyuskák ellen, esszé]*. Paris, René Debresse, 1939.

Max Jacob: *Ballades [Balladák]*. Paris, René Debresse, 1938.

Jean Cocteau: *Opium. Journal d'une désintoxication [Ópium. Napló a leszokásról, esszé]*. Paris, Delamain et Boutelleau, 1930.

Philippe Soupault: *Poésies complètes 1917–1937 [Összes versek]*. Paris, G. I. M., 1937.

Jacques Audiberti: *Races des Hommes [Az emberi faj, versek]*. Paris, Gallimard, 1937.

Jules Supervielle: *Les amis inconnus [Az ismeretlen barátok, versek]*. Paris, Gallimard, 1934.

Paul Éluard: *L'amour la Poésie [Szerelem Költészet, versek]*. Paris, Gallimard, 1929.

Louis Gillet: *Paris [Párizs, művészettörténeti kalauz]*. Paris, Flammarion, 1937.

René Ghil: *La tradition de la poésie scientifique [A tudományos költészet hagyományja, tanulmány]*. Paris, Société Littéraire de France, 1920.

Bölöni György: *Az igazi Ady*. Paris, Atelier, 1934.

AUGUSZTUS 9. SZERDA

Reggel egy álombeli kiáltás ébreszt, a párizsi ószeres kiáltása, egy hónapig ez ébresztett újra reggelenként, szövegét ma sem tudom még: Niízi-bokkarája-bokk!

AUGUSZTUS 11.

Négyéves házassági évfordulónk. Gyuláéknak egyéves, ugyanezen a napon. Expresszlevélben vers Gyuláéknak:

4:1 =

Akiknek hajzata a sok csatától már kuszált:
vén ember és vénecske asszonya
köszöntik ím a táncos-ethnologus ifju párt.

S lám-lám, ha már így elmaradt a díszebéd,
Kutasd te süldő férj a kéj szokásait
s táncold el néki nej egy röpke jegyzetét.

Négy év az egynél több a jóból és alig
s közelse mindegy, mennyi volt a jó,
az első éves házasság még csak ladik
s míg én ladom, te ladsz és ő ladik,
így lesz belőle lassan méltó gőzhajó

De már pirulni kezd az égi kék,
pihenjete ti elsőfű csikók,
dajkálva üdvözlnek mindkettőtöket
a vén Radnótiék.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben,
a nyomda alapításának 136. esztendejében, 2018-ban
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja
Felelős vezető: Erdős Tamás vezérigazgató
Telefon: 66/887-400
<http://www.gyomaikner.hu>
E-mail: knernyomda@gyomaikner.hu

Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Korrektor Balogh Emerencia
A kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 8885
Minion betűtípusból szedve
ISBN 978 963 14 3771 3